

SASTAMALA GREGORIANA
18.7.2022 klo 19.00
Sastamalan Pyhän Marian kirkko

I LEFT MY HEART IN BRUGES

Ensemble Gamut!

Aino Peltomaa (laulu, keskiajan harppu, perkussiot | voice, harp, percussion)
Ilkka Heinonen (G-violone, jouhikko | G-violone, the Finnish lyre "jouhikko")
Juho Myllylä (nokkahuilut, elektroniikka | blockflutes, electronics)

*Tervetuloa elämysten matkalle Sastamala Gregorianaan!
Pyhän Marian kirkon akustiikka on ainutlaatuinen ja täällä voit kuulla
menneisyyden äänen. Tämän vuoksi pyydämme, että esityksen aikana ei kuvata,
nauhoiteta tai käytetä matkapuhelinta.*

*Welcome to experience the magic of Sastamala Gregoriana!
The acoustics of St. Mary's Church are unique and here you can hear
the echoes from the past. Therefore, we kindly ask you to switch off your mobile phone.
Recording or photography during the concert is not allowed.*

Musiikin virrassa mukana

LEVORANTA

"Lintuni, ilolla valitsen rakkauden!"

Aloette, voghel clein, Gruuthuuse Manuscript, 1395-1408

Wi willen van den kerels zinghen, Gruuthuuse Manuscript

Die mey so lieflic wol ghebloit, Thomas Fabri, 1380-1420

Com haer te mi, mijns herzen vrouwe, Gruuthuuse Manuscript

Vrient no vrient ne es so goet, Gruuthuuse Manuscript

"Oi kipeä, särkynyt sydämeni"

Come Femme, Alexander Acrigola, 1458-1506

Prenez sur moi, Johannes Ockeghem, 1410-1497

Verlanghen ghij doet mijnder herten pijn, Pieter Edelinck, Segovia Codex, n. 1499-1503

Triste suis, Margareeta Itävaltalainen, 1480-1530

"Rukoilen puolestasi"

Salve Regina, gregoriaaninen sävelmä

Alma Redemptoris Mater, gregoriaaninen sävelmä

--- — VÄLIAIKA | INTERMISSION | 20 MIN — ---

"Ruusupuutarhassa"

Ic sach in enen rozengaerde, Gruuthuuse Manuscript

Nos amys vous vous abusés, Adrien Basin, n. 1457-1498

Dueil angoisseus, Gilles Binchois, 1400-1460

"Ystäväni, missä olet? Iloitaan ja tanssitaan yhdessä!"

Egidius, waer bestu bleven, Gruuthuuse Manuscript

Scinc her den wijn; Gheselle mijn, Gruuthuuse Manuscript

Files a marier / Se tu t'en Marias, Gilles Binchois

Bruggen maine visuaalisten taiteiden työssijana on tunnettua, mutta myös musiikillisena keskuksena Brugge oli keskiajalla vahva ja värikäs. Keskeisenä kansainvälisenä kauppakaupunkina Brugge oli aikanaan melkoinen sulatusuuni. Siellä kohtasivat burgundilaiset chansonit ja maalaissävelmät, ranskalaiset, englantilaiset, italialaiset ja flaamilaiset muusikot. Saksalaiset kauppiat ja venetsialaiset kaleerit täyttivät satamat. Toisaalta myös Flanderin alueen jakautuneisuus aristokraatteihin ja rahvaaseen, Gentin ja Bruggen keskinäiset kahnaukset ja Ranskan liittolaisuudet aiheuttivat eripuraa. Tietynlainen kahtiajako näkyy edelleen vahvasti belgialaisten elämässä: lähes kaikki kansalliset instituutiot ovat edelleen sekä flaamin- että ranskankielisiä. Konsertin alkupuolella kuultava vauhdikas *Wi willen van den kerels zingen* on esimerkki tällaisesta porvarin ja rahvaan kitkasta.

Myöhäiskeskiajalla aikalaislähteistä löytyy monenlaisia nimityksiä ammattimuusikoille, jotka eivät olleet varsinaisesti hovin tai kirkon palveluksessa: *ménstrel*, *jongleur*, *spilman*, *histrion*, *mimus*. Näiden muusikoiden osaamisen kirjo oli laaja ja ammatinkuvaan saattoi laulamisen ja soittamisen lisäksi kuulua runonlausuntaa, näyttelemistä, jonglööritaidetta, viestinviejän, kellonsoittajan ja jopa vakoojan tehtäviä. Burgundilaisissa lähteissä käytetään myös termiä "*ménstrel de bouche*" ja joskus nämä laulavat muusikot ja viihdyttäjät palkattiin myös kirkollisiin menoihin. Uskomme, että tämä muusikoiden monipuolisuus kuului myös musiikissa, ja olemmekin koonneet Sastamala Gregorianaan monipuolisen kattauksen keskiajan Bruggen musiikillista maailmaa, katumusisoinnista hengellisiin sävelmiin, jotka niin ikään kuuluivat olennaisena osana kaupungin äänimaisemaan.

Brugge oli kuuluisa turnajaisistaan ja festivaaleistaan. Maalaustaiteessa on usein kuvattu kauniita parvekkeita (*paradieskin*) joilla muusikot näiden aikana soittivat. Yksi keskiajan suurimpia vuotuisia juhlapyhiä Bruggessa oli toukokuinen juhlakulkue *Heilig Bloedprocessie*. Kahden viikon ajan torit täyttyivät ihmisistä, ruuasta, musiikista sekä kaupungin ympäri kulkevasta juhlakulkueesta. Pyhää Mariaa kunnioittavat katolilaiset sävelmät olivat koko kansalle tuttuja ja niitä laulettiin yhdessä kulkueen kanssa. Muusikot viihdyttivät kaupungin väkeä kellotornilta jonka luokse rakennettiin lava muusikoita varten. Juhlan aikaan järjestettiin paljon yksityisiä tilaisuuksia jonne minstreleitä kutsuttiin englannista saakka. Kauppa kävi vilkkaana, näiden juhla viikkojen aikana kaikki kaupanteko kun oli verovapaata - tax free!

Erilaiset *basse danset* olivat suosittuja ja näistä koottuja nuottikirjoja löytyy mm. Margareeta Itävaltalaiselta, jonka surullisen kauniista kokoelmasta kuulemme sävelmän *Triste suis*. Basse danset olivat kansanomaisia sävelmiä, kaikkien tuntemaa aikansa populaarimusiikkia, joita itse asiassa myös useat säveltäjät käyttivät messujensa cantus firmuksina. Yksi tällainen kuuluisa ja aikanaan tunnettu tenorisävelmä on *Se tu t'en maris*, jonka ympärille Edigius Binch eli Gilles Binchois kirjoitti kappaleen *Files a marier*. Teksti on suositusta basse dansesta ja Binchois omisti sävelmän kaupungin tanssiville naimattomille naisille. Tiedetään, että Binchois vietti aikaa Bruggessa vuonna 1430, sillä silloin hänet vihittiin Saint-Donatienin -katedraalin kanttoriksi. Tämän sävelmän myös me olemme valinneet tämän konserttikokonaisuutemme teemaksi ja sen voikin kuulla eri tavoin esitettynä konserttimme aikana. Ensimmäisen kerran sävelmä kuullaan aivan konsertin aluksi. Voit painaa sen mieleesi ja seurata, montako kertaa kuulet sen konsertin aikana!

Bruggessä vietti aikaa myös Thomas Fabri, joka oli Saint-Donatienin katedraalin kuoronjohtajana ainakin vuosina 1412-1415. Häneltä jäi jälkeen vain neljä teosta ja tänään kuulemme niin ikään toukokuun juhlintaan liittyvät sävelmän *Die mey so lieflic wol ghebloit*. Sävelmän teksti kuvaa Bruggelle yleistä tapaa tehdä musiikillisia jokiajeluita toukokuun ensimmäisenä päivänä. Toinen vähemmän tunnettu, Bruggessa toiminut säveltäjä Adrien Basin (1457-1498) oli diplomaatin työnsä ohella Burgundin herttuan, Kaarle Rohkean laulaja. Yksi hänen harvoista säilyneistä sävellyksistään, *Nos amys vous vous abusés* oli ilmeisesti aikanaan hyvinkin suosittu, sillä sen kopioita on myöhemmin löydetty Puolasta sekä Portugalista. Kappaletta uusiokäytti messussaan teoreetikko ja säveltäjä Johannes Tinctoris.

1300-1400-lukujen vaihteessa koottiin Bruggessa ainutlaatuinen flaamilaisia lauluja sisältävä Gruuthuusen kokoelma. Jean de Gruuthuuse oli kuuluisan "Valkoisen Karhun" yhdistyksen johtaja ja Gruuthuusen kokoelma ja liittyi ilmeisesti 1392 pidettyihin turnajaisiin. Ranskalaisia roundeautia ja flaamilaisia lauluja laulettiin turnajaisten huiskeessa kaduilla, kamareissa, kapakoissa, mutta myös kaupungintalon vastaanotolla jonka valtaapitävät tarjosivat. Gruuthuusen kokoelma sisältää yksinäisiä rakkauslauluja, kevääseen sekä uuden vuoden alkuun liittyviä lauluja sekä juomalauluja, joiden kautta värittyy Bruggen elämän koko kirjo. Näitä lauluja esitetään nyt Suomessa tiittävästi ensimmäistä kertaa.

Kaupungin hengellisen ja kulttuurisen elämän keskipisteenä oli eittämättä "Our Lady", Pyhän Marian katedraali jota rakennettiin ja uusittiin läpi keskiajan ja renessanssin. Koko kaupungin väki tunsikin dominikaaniset gregoriaaniset sävelmät *Alma redemptoris mater* ja *Salve regina*. Bruggen äänimaisemaa värittivät myös runsaat kellot ja kellotornit. Kelloilla ja niiden virityksillä oli kaupungin asukkaille jaetut merkitykset. Niillä annettiin signaaleja messujen alkamisen lisäksi esimerkiksi koulun alkamiselle tai majatalojen sulkemiselle; niillä varoitettiin ukkosen, tulipalon tai armeijan lähestymisestä tai ilmoitettiin jos joku oli kuollut. Kelloja soitettiin myös yhtä aikaa iloisten tapahtumien johdosta. Bruggelle erityinen tapa oli "triplicare", jossa soitettiin kolme kelloa koko messun ajan. Tästä kellojen soitosta muotoutui monenlaisia perinteitä sekä muusikoille tyypillisiä tapoja soittaa. Yksi nimeltä tunnettu kellonsoittaja oli Bertinus Moens, jonka uniikki soittotyyli tunnettiin laajalti. Illalla torien ja vilkkaan elämän rauhoituttua Saint-Donatienin suurin kello, viritettynä "ut" -säveleen soi 3 x 3 kertaa joista jokaisen välissä kaupungin asukkaat sanoivat "Ave Maria, gratia plena". Tällä muistetaan arkkienkeli Gabrielin vierailua Marian luona vuoden jokaisena päivänä samaan aikaan.

Ensemble Gamut! toivottaa teidät lempeästi mukaan matkalle lumottuun Bruggeen!

--- ----- ---

Ensemble Gamut! on luonut oman uniikin soundinsa yhdistämällä elementtejä keskiajan musiikista, suomalaisista kansansävelmistä, improvisaatiosta sekä elektronisista äänimaisemista.

Yhtyeen nimi viittaa keskiajan musiikinteoreettiseen järjestelmään, Gamutiin (Guido Arezzolainen). Gamut on myös värisävyjen kokonaisuus, ja "kamu", "kamut" viittaa tietysti suomalaiseen kansanmusiikkiin, sekä kaveruksiin.

Eclipse Musicin joulukuussa 2020 julkaisema Ensemble Gamut!:n esikoislevy "UT" on saanut osakseen laajaa kiinnostusta sekä klassisen musiikin, kansanmusiikin kuin myös progressiivisen musiikin piireissä. UT sai Suomen vanhan musiikin liiton "Vuoden vanhan musiikin teko 2020" -tunnustuspalkinnon, jonka valitsi Paleface maaliskuussa 2021. Levy valittiin myös YLE:n vuoden levy 2021 -ehdokkaaksi, ja oli The Progressive Aspectin valitsemien vuoden parhaiden proge-levyjen joukossa. Tällä hetkellä yhtye valmisteleekin toista albumiaan, joka julkaistaan vuonna 2023.

Ensemble Gamut! on esiintynyt laajalti niin klubikeikoilla, museoissa, keskiaikaisissa kirkoissa kuin konserttisaleissakin. Yhtye konsertoi maineikkaalla Via Mediaeval -festivaalilla Saksassa syyskuussa 2021 ja teki Hollannin-debyyttinsä Ambigu-konsertisarjassa 2019. Sastamala Gregoriana -festivaalin (2021) lisäksi yhtye on kiertänyt Suomen vanhan musiikin festivaaleja, kuten BRQ Vantaa, Janakkalan Barokki, Oulun ja Imatran vanhan musiikin festivaalit, ja avasi Juurijuhla-RotFest -kansanmusikkifestivaalin Espoon tuomiokirkossa huhtikuussa 2021.